

ברכת היין בתוך הסעודה 30

1. ברכות מא: "שאלו את בן זומא" עד מב. "רב הונא אכל"

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מא עמוד ב
שאלו את בן זומא, מפני מה אמרו: דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם? אמר להם: הואיל ופת פוטרן. אי הכי, יין נמי נפטריה פת! - שאני יין, דגורם ברכה לעצמו.

2. תלמידי רבינו יונה ברכות כט: (בדפי הרי"ף) "יין גורם ברכה לעצמו" עד "ומכאן היה למד רבינו יעקב"

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כט עמוד ב
יין גורם ברכה לעצמו פירש"י ז"ל מתוך חשיבות שמקדשים עליו מה שאין כן בשאר דברים שעל ידם תבוא ברכה אחרת וכו' גם על הפת מקדשים י"ל דהכי קאמר יין נמי גורם ברכה לעצמו שמקדשים עליו כמו שמקדשים על הפת ועוד שעל היין מבדילין ואין מבדילין על הפת. ור"ח פירש יין גורם ברכה לעצמו שפוטר שאר משקין שאם בירך על היין ושתה אח"כ משקין אחרים אין צריך לברך (אחריהם) כלל לא לפנייהם ולא לאחריהם שברכת היין שבירך ויברך לבסוף פוטר המשקין ששתה בנתיים. שאע"פ שאין הלכה כר' חייא שאמר פת פוטרת כל מיני מאכל גבי יין הלכה כמותו ויין פוטר כל מיני משקין וזה פי' נאה אלא שאין הלשון מורה עליו. ורבינו שמואל מרומרוג ז"ל פירש דין גורם ברכה לעצמו שעל כל שאר הדברים אין מזכירין בברכה שם האילן עצמו אלא בורא פרי העץ סתם והיין יש לו זה החשיבות שאנו אומרים בו ברכה פרטית ומזכירין הגפן בפירוש:

3. תוספות ברכות מא: ד"ה אי מתחילת התוספות עד "ולהאי טעמא ניחא"

תוספות מסכת ברכות דף מא עמוד ב
אי הכי יין נמי נפטריה פת - דודאי יין מחמת סעודה אתי שהוא שותה כמה פעמים דאי לאו הסעודה לא ישתה ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורם ברכה לעצמו פירש"י דבהרבה מקומות הוא בא ומברכין עליו אע"פ שאין צריכין לשתות כגון בקידוש ובברכת אירוסין ורשב"א פי' משום דצריך לברך על היין בורא פרי הגפן ובתחלה כשהוא בענבים בורא פרי העץ ועל שאר משקין שהכל נהיה בדברו ומיהו אומר ר"ת דבשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרן דאפי' יין הוא פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו ודלא כמחזור ויטרי שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' בתוך הסעודה דהוי כנמלך והא דלא פריך הכא מהן משום דיין זיין אבל מים לא זייני כדאמר (לעיל דף לה.) הנודר מן המזון וכו' ופשיטא דלא פטר להו פת דאינה בכלל ברכת הפת מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לברך כלל כאשר משקין הבאין בתוך הסעודה וטעמא דפת פוטרת כל הדברים הבאים בשבילה והשתא יין פוטר כל מיני משקין לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה והלכך משקין הבאין מחמת הסעודה שבאין בשביל הפת לשרות המאכל וגם א"א לאכילה בלא שתיה והלכך פת פוטרן חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולהאי טעמא ניחא מה שאנו מברכים בפסח על החזרת על אכילת מרור לבד שהעולם מקשים אמאי אין מברכין נמי ב"פ האדמה וב"פ האדמה דשאר ירקות אינו פוטר כדקאמרינן התם כיון דאיכא הגדה והלל אסח דעתיה אלא וודאי טעמא הוי כיון דרחמנא קבעיה חובה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הוי כמו דברים הרגילין לבא מחמת הסעודה דפת פוטרן.

4. פסחים קטו: "אדבריה רב חסדא" עד "אמר רבא בלע"

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש: נטל ידיו בטיבול ראשון - נוטל ידיו בטיבול שני. אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: הא בעלמא איתמר, דאי סלקא דעתך הכא איתמר - למה לי נטילת ידים תרי זימני? הא משא ליה ידיה חדא זימנא! - אמר להו רב פפא: אדרבה, הכא איתמר. דאי סלקא דעתך בעלמא איתמר - למה לי תרי טיבולי? אלא מאי הכא איתמר - נטילת ידים תרי זימני למה לי, הא משא ליה ידיה חדא זימנא! אמרי: כיון דבעי למימר אגדתא והלילא - דילמא אסוחי אסוחיה לדעתיה ונגע.

5. פסחים קיד: "פשיטא היכא דאיכא" עד קטו. "אמר רבינא" ורשב"ם ד"ה פשיטא

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

פשיטא, היכא דאיכא שאר ירקות - מברך שאר ירקות בורא פרי האדמה ואכיל, והדר מברך על אכילת מרור ואכיל. היכא דליכא אלא חסא, מאי? אמר רב הונא: מברך מעיקרא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל, ולבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל. מתקיף לה רב חסדא: לאחר שמילא כריסו הימנו חוזר ומברך עליה? אלא אמר רב חסדא: מעיקרא מברך עליה בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל, ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה. בסורא עבדי כרב הונא, ורב ששת בריה דרב יהושע עביד כרב חסדא. והלכתא כוותיה דרב חסדא. רב אחא בריה דרבא מהדר שאר ירקות, לאפוקי נפשיה מפלוגתא.

רשב"ם מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות מברך. מעיקרא בטיבול ראשון שאר ירקות בורא פרי האדמה דאסור ליהנו' מן העולם הזה בלא ברכה דכיון שיש לו שאר ירקות הכי שפיר טפי שיברך בפה"א תחלה דהיינו ברכה הראויה להן ויפטור את המרור מברכת פרי האדמה ואחר כך יברך על החזרת על אכילת מרור:

6. תוספות פסחים קטו. ד"ה והדר מתחילת התוספות עד "ולא שייך כאן חבילות"

תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד א

והדר אכיל חסא בלא ברכה - ונראה דאין צריך לברך בפה"א אע"ג דהגדה הוי הפסק כדפרישית לעיל ולא מיפטר בברכה של טיבול ראשון מ"מ ברכת המוציא פוטרן דהוה להו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שהרי ירקות גוררין הלב וקרי ליה נמי למרור פרפרת הפת וכן אמר בכיצד מברכין (ברכות ד' מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת פרפר' היינו דברים הממשיכים האכילה כגון דגים קטנים ותמרים וירקות והיו רגילים לאוכלם בתוך הסעודה בין מאכל למאכל ולכך פטר את הפרפרת לפי שבא לצורך שעל ידי כך אוכל יותר ואין לומר דפרפרת היינו דבר שבא ללפת בו את הפת דהא הוי בכלל הא דקתני התם דמברך על העיקר ופוטר את הטפילה וקאמר נמי רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ורב פפא נמי פסיק התם הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה והיינו הפרפרת כדפי' אין טעונו ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה כגון תאנים וענבים שאין באין להמשיך המאכל ולא ללפת אלא לתענוג צריכין ברכה לפנייהם ולא לאחריהם אחר הסעודה אפילו פרפרת טעונו ברכה בין לפנייהם בין לאחריהם וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חזרת מברכה ראויה לה וליתא דהא משום היכירא באין ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי ועוד דרב חסדא מברך שתיהן אחזרת ועוד דמשמע דלא פטר ליה פת ושמא אינו מחשיבו פרפרת הפת כיון שאינו אוכל ממנו אלא כזית.

7. רא"ש פסחים י: כו מתחילת דבריו עד "אבל היכא דליכא"

רא"ש מסכת פסחים פרק י

כו פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך ברישא בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטא לחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל. ופי' רשב"ם ואין צריך לברך בורא פרי האדמה לפי שנפטר בברכה שבירך על הירקות. (ר) ולא נהירא דהא אסח דעתא באגדתא והלילא דאמרינן לקמן (דף קטו ב) הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני משום דאסח דעתיה באגדתא והלילא. (ש) ומה שאין מברכין בפה"א על המרור היינו משום דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וחובה הוא להביא מרור אחר מצה הלכך הוה כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאין טעונו ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם. תדע לך דהא קרי ליה במתני' פרפרת הפת דקתני במתני' עד שמגיע לפרפרת הפת והיינו

חזרת שמביא אחר הפת. ותנא בכיצד מברכין (דף מב א) בירך על הפת פטר את הפרפרת. ונראה לי דלא קשה לפי' רשב"ם דנהי דאגדתא והלילא הוי היסח הדעת לענין נטילה היינו משום דילמא אסח דעתיה ונגע במקום הטנופת ידיים עסקניות הן אבל לענין אכילה כיון שבירך בורא פרי האדמה על הירקות וחזרת לפניו ודעתו לאכול ממנו לאו נמלך הוא ואין כאן לא היסח הדעת ולא שינוי מקום שיהא צריך לברך שהרי חברים שעקרו רגלם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש (לעיל דף קב א) אף על פי שהתפללו ושינו מקומם אם הניחו שם מקצת חבריהם לא הוי היסח הדעת כל שכן הכא שיושב במקומו אע"פ שקורא ההגדה לא הוי היסח הדעת. אבל היכא דליכא שאר ירקי מאי. אמר רב הונא מברך ברישא אמרו בפה"א ואכיל וכי מטי אחזרת מברך על אכילת מרור. [דף קטו ע"א] א"ל רב חסדא לאחר שמילא כריסו ממנו חוזר ומברך על אכילת מרור אלא אמר רב חסדא מברך ברישא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה. והלכתא כרב חסדא ואמאי מטבל תרי זימני כדי שיראו התינוקות וישאלו. רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

8. תוספות ברכות מא: ד"ה אי "ולהאי טעמא ניחא" עד סוף התוספות

תוספות מסכת ברכות דף מב עמוד א

ולהאי טעמא ניחא מה שאנו מברכים בפסח על החזרת על אכילת מרור לבד שהעולם מקשים אמאי אין מברכין נמי ב"פ האדמה וב"פ האדמה דשאר ירקות אינו פוטר כדקאמרינן התם כיון דאיכא הגדה והלל אסח דעתיה אלא וודאי טעמא הוי כיון דרחמנא קבעיה חובה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הוי כמו דברים הרגילין לבא מחמת הסעודה דפת פוטרין.

9. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים קעד:ז

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קעד

אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה, אין לברך עליהם דחשיבי (כט) כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה; ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו; אבל מים או שאר משקים לא חשיבי, ואינם טעונים ברכה; ואפי' אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיקו לו המים, נמצא כי שתיית המים יב בסבת הפת היא, ופת פוטרם. וי"א לברך על המים שבסעודה, ויש מחמירין עוד לברך עליהם (לד) יג בכל פעם, דסתמא נמלך הוא בכל פעם; והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו. הגה: (לט) והמנהג כסברא הראשונה.

10. משנה ברורה קעד סעיף קטן לט מתחילת דבריו עד "מכל מקום נראה לי"

משנה ברורה סימן קעד

(לט) והמנהג כסברא הראשונה - והטעם כדלעיל לפי שאין אכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים מחמת הסעודה ולענין יי"ש [מא] יש אחרונים שכתבו דצריך ברכה בתוך הסעודה משום שאין שותין אותו מחמת צמאון האכילה כשאר משקין אבל המ"א כתב [מב] דבתוך הסעודה א"צ ברכה משום דאז בא לעורר תאות המאכל וחשיב גם זה מחמת הסעודה [וה"ה בפירות הבאים להמשיך תאות האכילה [מג] כגון לימני"ש מלוחים או זית מליח או אוגערקע"ס מלוחים וכיו"ב ולא דמי לשאר פירות שבתוך הסעודה שצריך ברכה] וכן העתיקו [מד] איזה אחרונים כדעתו ובאמת היה ראוי לנהוג בזה כעצת המחבר לענין שאר משקין [דיברך על מעט מהיי"ש קודם נטילה ע"ד לפטור מה שישתה בתוך הסעודה] מפני [מה] שיש דעות בזה אלא שהעולם נהגו להקל ויש להם על מה לסמוך. וכ"ז בתוך הסעודה אבל אם שותה את היי"ש אחר סעודתו דאז בודאי דעתו רק לעכל המזון לכו"ע צריך ברכה [אחרונים] מ"מ נ"ל דאם אכל מאכל שמן ולקח [מו] מעט יי"ש להפיג השממנות שבפיו אם רגיל בענין זה [מז] הוא בכלל טפל להאוכל וע"כ אף אם הוא אחר גמר סעודתו א"צ לברך. כתב הח"א דאם שותה אחר גמר סעודתו קאפ"ע הוא רק כדי לעכל המזון ולא דמי לשאר משקין וע"כ צריך לברך ברכה ראשונה ואינו מוכרח ונכון שיברך מתחלה על מעט צוקע"ר לפטור את הקאו"ע. וכל זה שייך רק לענין חול [מח] אבל בשבת ויו"ט [מט] בשחרית אין שייך כ"ז דהרי בודאי כבר קידש על הכוס

בס"ד

רב צבי סבלפסקי שליט"א

סוגיא ל

מסכת ברכות - פרק שישי

וממ"נ אם קידש על היין הלא פוטר כל המשקין [ובאופן המבואר לעיל בסק"ג] ואם קידש על השכר וכיו"ב
הלא מברך שהכל וממילא נפטר גם זה: